

To občuti otrok, ko dobi "eno po zadnjici"

AVTOR Anja Ščuka

4. JULIJ 2021, OB 7:26

"Nasilje je bilo močno orožje starša pri socializaciji otroka, nekoč in danes."

"Ko govorimo o nasilju vedno govorimo o odnosu. Če si predstavljamo otroka, ki v odnosu s pomembnimi drugimi dobi občutek, da pripada, je sprejet, vreden, želen in hoten govorimo o otroku, ki je kot drevo z močnimi koreninami," opisuje zakonska in družinska terapevtka **Darja Gebert**, ki opravlja psihoterapijo in predavanja kot direktorica Zavoda CDT, Centra družinske terapije.

"Ko bo tak otrok v svojem življenju, tudi kot odrasel, doživel travmatično izkušnjo ali več njih, bodo te izkušnje kot močan veter v njegove krošnje. Močno ga bo zamajal, polomil veje, odnesel liste, sadove in ga za krajši čas naredil manj funkcionalnega, a sanacija bo lažja, ker so korenine zdrave," slikovito pravi.

V kolikor pa se travmatične izkušnje začnejo dogajati v najzgodnejšem obdobju otrokovega življenja, v kakršnikoli obliki nasilja in otrok doživlja, da je odveč, neprimeren, kriv, nevreden, neljubljen, celo gnusen, tak otrok po njenih navedbah ne more razviti varnih korenin, ki bi ga obvarovale in mu olajšale soočanje s travmatičnimi izkušnjami kasneje v življenju. Dodaja, da takemu človeku težave dobesedno spodmaknejo tla in ga 'odnesejo.' *"Nasilje nad otroki in mladostniki ustvarja torej posameznike, ki bijejo vseživljenjski boj s svojo samopodobo, občutki vrednosti, sramom, krivdo in čustveno praznino,"* dodaja.

Ko govorimo o fizičnem nasilju starša nad otrokom. Kakšna je vaša ocena, je tega dandanes manj, kot ga je bilo 10, 20, 30 let nazaj?

Nasilje je bilo močno orožje starša pri socializaciji otroka, nekoč in danes. Težko je reči kdaj ga je bilo več. Natančnega podatka tudi statistično ni mogoče pridobiti, saj je še veliko neidentificiranega in ostaja za domačimi zidovi. Res pa je, da smo danes nanj bolj odzivni in je tudi pravno bolj urejeno. Novica, da se otroku dogaja nasilje nas ne more pustiti ravnodušne. Razkritje vseeno malo pomiri saj se za žrtve vzpostavi mreža pomoči s ciljem zagotoviti jim varno okolje in istočasno priča o tem, da so žrtve še 'žive' in da imajo moč, za/upanje v sistem in ljudi, da ustavijo rablja ter si povrnejo dostojanstvo in mir.

Še vedno večkrat slišimo reči: "ah ena čez rit nič ne škodi". Pa je res tako?

Pogosto slišimo ta stavek tudi pri odraslih, ko se spominjajo svojega otroštva v smislu, saj sem si zaslužil, pa naj gre za ena 'eno čez rit' ali celo kaj hujšega. Očeta sem razjezil, mamo sem provociral in podobno.

Naj bo ena čez rit ali drugje, otrok si nasilja nikoli ne zasluži, nikoli ni kriv, vedno pa doživlja, da je neprimeren, kriv, udarec ga osramoti, poniža in okrepi v zavedanju da je z njim nekaj narobe.

Vsak udarec tudi ena čez rit je odgovornost izključno tistega, ki ga zada in mora zanj prevzeti odgovornost. Otroka torej udarimo zaradi sebe, ker gre za naš biološki ustroj, ki v določeni situaciji rabi vzdušje, da lahko udari, se s tem sprosti in umiri. Udarec in občutenje bolečine pa nikoli ne bo spremenilo vedenje in ravnanje otroka v dostojanstveno smer pač pa ga naučil, da je nasilje primeren mehanizem za reševanje spora in prisila drugega da naredi, kar se od njega zahteva.

Kaj sporočamo otroku, če nad njim izvajamo fizično nasilje?

Otroku so starši vzor in ideal in kot take jih želi ohraniti. Zato si v primeru, da starši ne morejo kontrolirati svojih impulzov, njihovih dejanj nikoli ne razlaga kot neprimerne, saj jih s tem kot starše razvrednoti pač pa sebe začne doživljati kot zanič, nevrednega, neprimernega, polnega sramu. Istočasno se nauči, da konflikte, jezo in stres rešujemo z nasiljem. Sporočamo mu torej, da je nasilje sredstvo za reševanje sporov in manipulacija.

Kakšne so posledice takšnega početja?

Otrok se nauči, da je sramota, zanič. Nasilje nosi v sebi in vprašanje je kaj bo s tem naredil. Po navadi si ljudje, ki so kot otroci živeli v nasilju, zanemarjeni in zavrženi, v odraslosti nezavedno poiščejo odnose in okolje kjer bodo vedno znova doživljali sram in krivdo, konstrukta, ki jih vodita skozi življenje. Bodisi si poiščejo nasilne odnose, ali sami postanejo nasilni.

Posledice pri otrocih in mladostnikih se kažejo v raznih telesnih in duševnih motnjah kot so močenje postelje, slaba samopodoba, agresivno in ključovalno vedenje, strah in apatičnost, težave v šoli, težave pri vzpostavljanju odnosov, podredljivost, agresija do drugih in do lastnega telesa, motnje hranjenja, nočne more, asocialnost, zloraba substanc, razvoj fobij in obsesij, nezaupanje v odnose, tesnoba, panični napadi,...

Otroci, ki doživljajo nasilje se pogosto tudi socialno izolirajo in tudi kot odrasli težko vzpostavljajo odnose, ki bi temeljili na zaupanju in spoštovanju.

Katere so najpogostejše oblike nefizičnega nasilja nad otroki s strani staršev, skrbnikov?

Psihično nasilje. Tudi v tem primeru gre za prekinitev odnosa in zlorabo moči, pri kateri starš otroku zbuja strah, sram, ponižanje, osramočenost, zavrženost in zanemarjenost. Primeri psihičnega nasilja so tudi čustveni izbruhi staršev, visoka pričakovanja, grožnje in ustrahovanje.

Pogost primer psihičnega nasilja danes je družinsko vzdušje pred in po ločitvi staršev. Otrok je žrtev konfliktom med starši in dlje kot se ti ne razrešijo, večja je čustvena rana pri otroku. Otrok v svoji nemoči in negotovi prihodnosti lahko začne doživljati, da je on kriv za spore, da ni dovolj dober ali celo da je z njim kaj narobe, saj od staršev ne dobi več toliko pozornosti.

Pogosto in kar je še huje, pa je, ko je otrok vpleten v starševski konflikt v obliki mirovnika, razsodnika in postavljen pred dejstvo, da se mora odločiti za enega od njiju. Bolj kot je otrok povezan s tistim od staršev ki odide, večja je bolečina zapuščenosti. Pogosto ostanejo s tistim, ki ostaja in bolj kot ta starš živi v krivdi ali pa preziru do odhajajočega, bolj trpi otrok, ki pozabi nase in na svoje potrebe ter želi staršu v vsem ustreči in ga tako osrečiti.

Cena tega je zelo visoka. Pozabi, kdo je on sam, se venomer trudi, da osrečuje druge, v nezavedni težnji po tem, da bo tudi zanj enkrat prostor, da bo tudi zanj nekdo poskrbel na način, da bo lahko verjel, da je OK.

Ena od najhujših načinov zlorabe je spolna zloraba, ki je nasilje in zločin, pri katerem je otrok objekt za zadovoljevanje potrebe po kontroli in moči ter spolnih potreb starša. V primeru, ko gre za spolno zlorabo s strani enega od staršev, se tudi odnos z drugim staršem spremeni, saj le ta živi v zanikanju, lahko se celo zgodi, da je mama ljubosumna na hči, ker oče raje spi pri njej kot pri svoji ženi.

Spolna zloraba otroka je tudi sicer najbolj pogosta s strani njemu znanih oseb, do katerih naj bi gojil zaupanje in se dogaja postopoma, na način, da si storilec pridobi zaupanje in nato svoja sprevržena dejanja stopnjuje, do točke ko otrok začuti, da ni ok. Takrat pa rabelj uporabi vsa prejšnja dejanja v smislu: 'saj zadnjič ti je bilo pa všeč, zadnjič si se pa smejala, ti je pa pasalo,...'. S tem rabelj drži žrtev v krivdi, ki garantira neizdajstvo.

Spolna zloraba ima več oblik. Od zelo očitnih kot so samozadovoljevanje; dotikanje, poljubljanje in otipavanje intimnih predelov, drgnjenje, penetracija, izdelava posnetkov spolnih zlorab; prisila otroka v prostitucijo, do manj prepoznanih kot so opazovanje otroka pri kopanju, preoblačenju, dajanje neprimernih pripomb s spolno vsebino, kazanje otroku pornografsko gradivo, vse z namenom, doseganja vznemirjenja, užitka in zadovoljevanja lastnih potreb.

Ne glede na definicijo in pravno normo spolnega napada, o zlorabi lahko sodijo le otrokovi telesni in čustveni odzivi, katere je nujno upoštevati in jih jemati zelo resno s ciljem podpreti otroka v njegovi pravici do telesne nedotakljivosti.

Ekonomsko nasilje so zloraba moči s pomočjo sredstev za preživetje. Govorimo o otroškem delu, tudi otroški prostituciji, jemanje žepnine in vrednejših predmetov, nam najbolj znana oblika ekonomskega nasilja pa je neplačevanje preživnine.

Zanemarjanje otroka je enkratno ali ponavljajoče neustrezno ravnanje staršev oziroma skrbnikov, ki ne zadovoljijo oziroma na neprimerne načine zadovoljijo otrokove osnovne potrebe. O zanemarjanju govorimo ko otroka, ki še ni zrel biti sam, dlje puščamo samega doma ali pa ga dlje časa pustimo v varstvu drugim osebam in sami v tem obdobju nimamo stika z njim.

Zanemarjanje je tudi, če otrok živi v higiensko oporečnem, neogrevanem okolju, soočen z lakoto in pomanjkanjem oblačil, ter brez ustrezne zdravstvene oskrbe. Pogost primer zanemarjanja v poletnih mesecih je, ko otroka pustimo samega v vozilu ali pa opiti vozimo vozilo v katerem je otrok.

Zanemarjanje je tudi odrekanje stika. Spet je lahko povezano z ločitvijo, ko starš, ki odide, prekine vse stike z bivšim partnerjem in otroki. Sem spada tudi ignoriranje otroka, neizpolnjevanje otrokovih psiholoških potreb po ljubezni, čustveni podpori in pozornosti, stiku in varnosti.

Da gre za zanemarjanje, je razvidno iz otrokovega videza, vedenja in pripovedovanja. Pogost primer zanemarjanja je, ko starši pripeljejo v šolo ali vrtec bolnega otroka ali otroka, ki še ni zaključil zdravljenja.

Tudi utrujeni, pretirano plašni, nenehni iskalci pozornosti in otroci, ki se izogibajo stiku z drugimi, lahko kažejo na zanemarjenost. Zanemarjenost izhaja tudi iz vseh tako kemičnih kot ne-kemičnih odvisnostih starša, ki sredstvo za zadovoljevanje potreb postavita pred skrb z otroka. Na primer alkoholik posveča večjo skrb temu, kako bo prišel do pijače, kot potrebam otroka.

Kakšne pa so tu posledice?

Vsako nasilje je prekinitev stika, ki ga otrok potrebuje za celostni razvoj, za samozavesten vstop v odraslost. Z odtegnitvijo primerne stika pa se v otroku razvijata sram in krivda ter dolgo živi v zanikanju nasilja, saj nezavedno želi ohraniti starše kot primerne, komepetentne, kot OK.

Ne laže pa telo. Posledice nasilja se slej kot prej odrazijo na telesu v obliki najrazličnejših motenj, obsesij, paničnih napadov, strahu, anksioznosti in še bi lahko naštevali. Intenziteta posledic zlorabe je odvisna tudi od vrste zlorabe, trajanja, intenzivnosti, odziva okolice in institucij ter otrokovih osebnostnih značilnosti.

Ni pa nujno in edino pravilo, da bo otrok zaznamovan celo življenje. Z ustreznimi in pravočasnimi intervencijami, odzivnostjo in pomočjo lahko dosežemo, da bo zlorabljen in zanemarjen otrok kljub izkušnji nasilja živel kvalitetno in zadovoljno življenje.

Pa če preidemo zdaj še na medvrstniško nasilje - že ko vidimo male otroke v vrtcu, prihaja tam do nekaterih oblik nasilja. Ko se denimo dva otroka kregata za isto igračo. Je to nujno

negativno, ali so nekatere oblike tudi del igre, odraščanja? Oziroma, kako ločimo negativno medvrstniško nasilje od normalnega dela odraščanja?

Nasilje med otroci, vrstniki je normalen in nujen del odraščanja, kjer se učijo socializacije. Seveda je treba ločevati med t.i. ravnanjem, ki je pač del odraščanja, še posebej pri fantkih in nasiljem, kjer je ogroženo otrokovo dostojanstvo. Pri mlajših otrocih v vrtcu je pogosto opaziti boj za igrače in posledično nasilne odzive, v obliki grizenja, ščipanja, udarjanja. To spada v razvoj otroka, pomembno pa je, da smo starši in vzgojitelji na to odzivni in primerno pristopimo.

Pri mlajših je pomembna preusmeritev pozornosti in zgled, povsem neprimerno pa je, da otroka udarimo, uščipnemo nazaj, da začuti bolečino, ki jo je zadajal drugemu. Otrok tudi ne učimo, da naj udarec vrne z udarcem saj mu tako sporočamo, da je nasilje sprejemljivo istočasno pa ga, v primeru da je šibak in nesamozavesten, spravimo v veliko stisko in bo v naslednjem primeru zamrznil.

Otrok, ki se v vrtcu agresivno vede, lahko kaže na to, da je občutljiv in osamljen in posledično jeze ne zna obvladati. V tem primeru ga ne smemo kaznovati, kar se žal pogosto dogaja, ker ga s tem še bolj osamimo. Otroci, ki so nasilni nad vrstniki, so lahko tudi sami žrtve nasilja in svoj strah pred soočanjem z vsakdanjimi izzivi projicirajo v vrstnike na način, da jih ustrahujejo, žalijo in sramotijo.

Določiti mejo med igro in začetkom nasilja pri otrocih je težko in odvisno od posamezne situacije in otrokovega doživljanja. Kar je za enega otroka običajno ravnanje in povsem neškodljivo, je za drugega lahko nasilno in povsem neprimerno, zato je dobro posamezen primer obravnavati individualno. Ne glede na teže dejanja, pa je nujno doživljanje otroka jemati skrajno resno in poskrbeti, da uporabimo vse razpoložljive načine, da ga zavarujemo.

Kaj storiti kot starš, če ugotovimo, da otrok izvaja fizično nasilje nad drugimi?

Prej ko to ugotovimo in se na agresijo odzovemo, lažje je ukrepati. Začne se pri nas samih. Z vzgojo, stikom, z odnosom. Otroci z agresivnim in kljubovalnim vedenjem pogosto kažejo na manjko odnosa, manjko varnosti, občutka pripadnosti, vrednosti. V svoji stiski in strahu, ki ga ne želijo pokazati navzven delujejo agresivno, do avtoritete pa ignorantsko in razdiralno.

Ne gre za močne otroke, v svoji globini so ranjeni posamezniki, ki z namenom prikritja boleče notranjosti delujejo močne, neustrašne. V svoji osnovi so žrtve neurejenih družinskih odnosov, pa ne govorimo o tem, da jih to opravičuje.

Pomaga pa stik. Ko se starši začnejo zanimati zanje, ko jih dajo na prvo mesto, ko jih zanima, kdo so in ne le, kaj so dosegli se lahko marsikaj spremeni. Ko se starša srečata v skrbi za otroke in vsak v svoji vlogi pride do otroka, z resničnim in iskrenim zanimanjem, se lahko v vedenju tega otroka marsikaj spremeni.

Če se oče uredi na način, da ne vidi le koristi v delu, kopičenju materialnih dobrin in karierizmu ter pride do sina, ga na primer povabi na igrišče, tam malo tekmujeta, se tudi igrivo zavsata ... O to pa je nekaj. Sin bo v tem doživel, da je vreden, da si je oče vzel čas

zanj. Več ko bo tega manj bo strahu in sramu da je nevreden in neprimeren, posledično bo tudi manj agresivnih eskapad z vrstniki.

In ko se mama uredi in da svojemu otroku to, kar sama ni dobila od svojih staršev, občutek, da je vredna, sprejeta, pripadna, lepa, da jo nekdo pogreša zaradi nje same in ne titul ki jih osvaja. Ne takoj a sčasoma se stvari začnejo spreminjati.

Na nasilje se nikakor ne odzovemo le s kaznovanjem. Seveda mu je treba jasno dati vedeti, da je tako vedenje nedopustno. Ampak, da skušamo ugotoviti, od kje to prihaja. Ne predavamo, moraliziramo, ampak skušamo kot starši in institucija, če pride do institucionalne obravnave, ugotoviti, kaj otrok doživlja.

Od kje jeza, ki je ni sposoben kontrolirati in bruha iz njega. Žal je danes pogosto slišati od ljudi, ki imajo te otroke v obravnavi, da izsiljujejo, da spet iščejo pozornost, da bi se z njim ukvarjali. Res jo in to je normalna biološka potreba človeka, ne le otroka. In ker nimajo pozitivne pozornosti, jo iščejo na najbolj neprimerne in nevarne načine. Tukaj smo pa odrasli, starši, strokovni delavci, sistem, da nekaj spremenimo. Najprej pri sebi.

Kaj storiti kot starš, če drugi izvajajo fizično nasilje nad našim otrokom, mladostnikom?

Ukrepajmo takoj! Zelo pomembno je tukaj dejstvo, da otrok o zlorabi, nasilju ne laže. Treba mu je verjeti in takoj ukrepati, ne pa ugotavljati ali govori resnico.

Znana mi je izkušnja mame, ki je v vrtcu seznanila vzgojiteljico, da ima otrok stisko zaradi njemu neprimerne dogodka in ignorantskega odziva vzgojiteljice nanj. Dobila je odgovor, da imajo otroci domišljijo in da to ni res. Tako vedenje strokovnih delavcev je nedopustno!

Otrok si lahko izmisli dejstva, nikoli pa ne laže o svojih občutkih in jih ne zna zaigrati. Ta so prava in moramo mu verjeti. Govorijo o stiski. In ko otrok spregovori o nasilju in posledično stiski, ki jo doživlja, je pomembno, da starši oziroma skrbniki odreagiramo umirjeno in ne sprašujemo podrobnosti, ki bi kazale da dvomimo v resničnost.

Ne sprašujemo otroka kaj je sam naredil, da se mu je to zgodilo, ker je to vprašanje v smislu: 'si si že zaslužil'. Lahko se otrok kdaj vede neprimerno, uporabi neprimerno izjavo, se npr. mladostnica promiskuitetno oblači, vse to pa ne sme biti razlog oziroma opravičilo za nasilje ali zlorabo. Nikoli!

Otroku je treba povedati, da je tako dejanje nedopustno in zanj ni odgovoren, tudi če se je izražal na prej omenjen način. Seznanimo ga, zakaj je v tem primeru treba ukrepati, da in kako bomo sami ukrepali, mu pa ne obljubljam, da bomo uredili stvari, ki niso v naši moči. Če gre na primer za posilstvo in je zadeva predana sodišču mu ne moremo rezultirati epiloga, ker ni v naši moči.

Če gre za nasilje in zlorabo ne poskušajmo urejati sami le s pogovorom s straši. Žal je med mnogimi še vedno prisotna miselnost, da pretiravaš, če si preveč odziven na otroka in da se bodo otroci že sami zmenili. Se strinjam, ko gre za nedolžno ravnanje in nedolžen konflikt.

Normalno in potrebno in v tem primeru jih lahko, celo moramo pustiti, razen če želi otrok o tem še govoriti kasneje mu prisluhujemo. Ne morejo pa se otroci zmeniti sami, ko je pri njih prisoten, strah, nemoč, stiska, ki se odraža na telesnem in čustvenem področju. Resneje ko bomo pristopili, večji poudarek bomo dali temu, da je nasilje nedopustno. Kazenski zakonik RS ne sankcionira otrok mlajših od 14 let, je pa vseeno prav, da se nasilje preda pristojni službi, ki nima izbire o tem ali bo ukrepala ali ne. To je namreč potrebno za zaščito žrtev in obravnavo 'storilcev', ne glede na sodni epilog.

Katere nefizične oblike medvrstniškega nasilja so še prisotne in pogoste v naši družbi?

Gre za psihično nasilje, npr. izključitev iz družbe, žalitve, grožnje, neprimerne seksistične ali nacionalistične izjave in kretnje, žaljive lažne govornice, neprimerna sporočila, ...in ekonomsko nasilje, ko se žrtev izkorišča za denar in vredne predmete, ki jih mora dajati storilcem.

Sem uvrščamo tudi goljufanje pri šolskih obveznostih. V razcvetu pa je tudi nasilje povzročeno z zlorabo IKT (Zloraba telekomunikacijske tehnologije op.p.), kjer gre za, z vidika storilca lahko za nedolžno igro, ki pa pri žrtvi pušča hude posledice, lahko vodi tudi v samomor. Gre za ustrahovanje, žaljenje, grožnje, zalezovanje, razkrivanje podatkov, očrnitev, posmeh tudi spolno zlorabo.

Kaj lahko tu naredi starš že kot preventivo? Morda vpis otroka v kakšen skupinski šport, varovala na spletu?

Najboljša preventiva je vzgoja in ozaveščanje. Šport je vsekakor koristen in priporočljiv ne glede na morebitno vpletenost in vlogo v nasilju ni pa to sredstvo ki garantira zaščito pred nasiljem. Lahko pomeni sprostitev jeznih impulzov in pozitiven odklop tudi za žrtve. Tudi na spletu je nujno, da vemo, kaj otrok tam počne. Ogromno igrvic vključuje nasilje, ki prebujajo možganski sistem. Ob teh igricah je nujno potrebna naša prisotnost, da zreguliramo in vrednotimo, kaj se tam dogaja. Da plus točke v igrici, ko na primer nekoga ubiješ, povoziš,.. niso tudi plus točke v resničnem življenju.

Če ob vsem adrenalinu, ki se otroku sprošča ob igricah ni odraslega, ki bo to vzdušje zreguliral, bo otrok to vzdušje vseskozi iskal, saj ga privlači. In lahko si mislimo, kaj to iskanje pomeni v prometu, ko tak otrok enkrat z opravljenim vozniškim izpitom sede za volan. Ozaveščanje je nujno tudi v pojavnosti otrok na družbenih omrežjih. Otroci dobijo občutek, da ne obstajajo, če jih tam ni in ko gredo na dopust, kjer ni omrežja doživljajo stiske, saj bodi 'izginili' če se ne pofočkajo vsak dan.

Največja garancija preventive je torej odnos. Da se sprti zanimamo za otroka, da smo pozorni na spremembe v vedenje, čustvovanju in odzivanju in v primeru sprememb poiščemo stik z otrokom, da se nam zaupa o razlogih za tovrstne spremembe. Vedeti moramo tudi kaj se dogaja na družbenih omrežjih in spremljati kaj otrok tam počne, s kom si dopisuje in kakšne so te vsebine. Zavedati se moramo, da za ali proti nasilju vzgajamo od rojstva.

Kako pa vi komentirate nedaven primer moškega, ki je bil deležen nasilja v šoli in je kasneje načrtoval strelski pohod in umor teh bivših sošolcev? V katerih primerih lahko pride do takšnega odziva?

Primer sicer poznam le bežno, a pri tovrstnih napadih ki so nam poznani iz tujine je razvidno, da strelska dejanja niso storjena v afektu, kot posledica duševne motnje, pač pa zelo premišljena in načrtovana dejanja oseb, ki imajo izkušnjo trpinčenja, bodisi doma, bodisi s strani vrstnikov in posledično nakopičene jeze, razočaranja in zamer ter sle po maščevanju. So kot tempirana bomba, z dehumaniziranim oklepom. Ta primer nas še enkrat opomni na nujnost vzgoje, odnosa, stika in ozaveščanja. Nismo številke, proizvodno sredstvo za izdelke, pač pa bitja ki čutimo in imamo s čustvi povezane potrebe.

Kaj pa lahko v tej smeri naredimo kot družba, kaj lahko naredi denimo šola ...?

Ozaveščanje o nasilju bi moralo biti nujno prisotno v izobraževalnem procesu, v izobraževanje pa bi morali biti vključeni ne le strokovni delavci, pač pa nujno tudi starši. Žal so še vedno primeri, ko strokovni delavci in starši otrokovo stisko minimalizirajo, v smislu ('saj ni nič takega'), ga postavljajo v položaj krivca (ker je izzival) ali pa ga obtožijo, da tožari. Zmotno je tudi prepričanje, da bo/mora otrok – žrtev sam poskrbeti zase in ko tega ne bo zmožni bo prosil za pomoč. S tem dajemo odgovornost žrtvi, kar pa je povsem napačno in verjetno v prihodnje ne bo iskala pomoči. Za ustavitev nasilja v družbi je pogoj ničelna toleranca in to nam mora priti v podzavest. Za to je potrebno izobraževanje, delavnice reševanja konflikta, in delo z vsemi vpletenimi: storilci, žrtvami in nujno tudi s straši.

Morda še dodatno sporočilo našim bralcem?

Živimo v hrupnem, agresivnem svetu, ujeti v past postindustrijske družbe, kjer se odraža tekmovanje, napredek in uspeh, s ciljem imeti, namesto biti. Plavamo na nepredvidljivih valovih časa, ki pa se raztreščijo ravno na čereh domačega okolja, kar se je še posebej izrazilo v času epidemije. Epidemija in z njo povezane stiske otrok, partnerstev in celotnih družin nam je postavila ogledalo.

Pokazala nam je, kako zelo smo izgubili stik s sabo, kako zelo lačni smo odnosov, v katerih pa več ne znamo so/bivati. Vsi smo bili enkrat otroci in vsi vemo, kako je če si v njih miren, slišan, sprejet in ljubljen ali nasprotno zatiran, spregledan, zasmehovan, zanemarjan. Na nas je, da se ozremo vase in se vprašamo, kaj želimo otrokom pustiti. Strah, skrb, pogrešanje ali pa vero in upanje - ne v pravljico, ker tega ni, pač pa vero vase, da bomo kos vsemu, kar nam življenje ponuja.